

XVII.

Jak žili naši předkové

Původně bývala každá usedlost uzavřeným celkem sama pro sebe. Kolem dvora ve středu bylo ve čtverhranu kolem dokola vybudováno v jednom celku obytné stavení, chlévy, kolna, sýpka, komory, stodola. Vrata byla umístěna do středu kůlny, nad vjezdem byla půda, sýpka nebo seník. Takové uspořádání bylo jednak ochranou proti nevítaným návštěvníkům, proti zlodějům, loupežníkům a za válek vojákům. Proto i chalupy a chaloupky byly stavěny v této podobě, jenže dvoreček zabíral nepatrnou plochu a v době zimní tak mohl být přikryt střechou ze smrkové chvoje. Usedlost mívala dvoje vrata, jedna směřovala do osady, druhá zadní do polí, která se táhla od humen v souvislém pruhu až k hranicím katastru. Průčelím hledělo stavení na náves. Stavení byla původně dřevěná na kamenné podezdívce, stěny byly skloubeny z trámův ze smrkového, borového nebo jedlového dřeva, mezery byly vyplněny mazanicí z jílu a slámy. Stodoly byly sroubené z trámův a mívaly vysokou doškovou střechu. Střecha nad obytným stavením bývala původně také došková, později šindelová. Bývala zdobena lomenicí.

Obytné stavení mělo síň, světnici a komoru. V té spávala děvečka nebo ji obývali výměnkáři. Někde však obydlí výměnkářů bylo v nádvoří zvláště odděleno od hospodářova obydlí. V síni stávala pec se širokým ohništěm. Vařivalo se na třínožce, odtud vznikávaly v době povětří zhoubné požáry. „Seknice“ čtvercová nebo obdélníková měla dvě okna průčelní a dvě boční do dvora a do sadu. Dvojitá okna byla na zimu vyplněna mechem, v letním období zdobena muškátem. Ve světnici blízko dveří byla kamna, plotna, jež se vytápěla ze síně. Z obvyklého nábytku byly ve světnici dvě postele, v rohu mezi okny stál hlavní stůl, dubový, vykládaný, a vedlejší stůl pro čeládku. Podél stěny a kamen byly lavice. Také tu bývalo několik stolic s lidovým vyřezáváním, police na nádobí, v rohu za stolem bývala „koutnice“ – almárka na modlitby postily, důležité listiny „kontrachty“ a ceniny. Na stěně u dveří visívaly kyvadlové hodiny. Na stěnách jako ozdoba bývaly zavěšeny džbánky, malované talíře. Katolíci měli na stěnách obrazy svatých, u evangelíků to mohl být obraz reformátora. Malované truhly nebo skříně na šaty bývaly v komoře a na půdě. Sklepy bývaly klenuté opukou, obyčejně pod obývací místností. Ve zdi sklepa byly výklenky pro lahve a hrnce na delší uchování některých potravin. V rohu sklepa bývala studánka. Chalupníci mívali sklep zvlášť na zahradě. Před stavením u vchodu se s oblibou sázivaly dvě lípy, vzadu za stodolou bývalo i několik těchto velikánů.

Jak se žilo ve mlýnech

Mlynáři tvořili kdysi cech jako jiná řemesla, ale přesto šlo o stav, který býval za starých dob dost výjimečný. Mezi mlynáři bylo mnoho svobodníků, tj. těch, kterým král či vrchnost poskytovali určité svobody a výsady. Těšili se také ve společnosti, a to zejména na venkově, nemalé vážnosti.

Cech mlynářský původně ani později nenosil jednotné oblečení. Spojujeme s ním sice bílou halenu, bílé kalhoty, bílou zástěru a plátěnou čepici-placku ze sedmi dílů, ale tato barva nebyla nijak závazná.

Domácnost většiny mlýnů se příliš nelišila od selské. Jak se můžeme dočíst v zápisech postupních apod. z doby před čtyřmi sty lety, vybavení tvořily dřevěné stoly a vyřezávané židle, lavice podél stěn, almara, truhly, postele s peřinami, na stěnách police s mísničky na dřevěné, někdy i kameninové, později rovněž porcelánové talíře, lžíce, cínové slánky, korbel na pivo, velké i menší konve, mednice, kotel na ryby apod. Těsto se zadělávalo v dížích, sýr zrál v sýrnících, máslo se stloukalo v bečkách. V podzemí, ve sklepě stály bečky piva, hrnce másla, krajáče s mlékem a smetanou, bečky s kysaným zelím.

V inventáři mlýna nechyběly svícny, lucerny a také hospodářův karabáč, v mlýnici i v komoře visely na zdi ručnice. Tehdy se krajem potulovali „všeljací živlové a lotrové a na mlýny, stojící stranou, mívali zvláštní zálušk“.

Ve mlýnech se jídávalo bohatěji než v běžných gruntech. Práce mlynářů a jejich pomocníků bývala velmi namáhavá, však také mezi nimi většinou neobstály nějaké pápěrky, a tak strava musela být vydaná. Ostatně převážně pocházela z domácích zdrojů, takže se nepočítal každý hrášek.

Snídaně sestávala především z husté polévky později z bílé kávy z cikorky a praženého žita nebo ječmene, k níž se jedl chléb se sádlem, škvarky nebo máslem, někdy i vdolky.

K dopolední i odpolední svačině se předkládal chléb s máslem, domácím sýrem nebo vejci, bílá káva, čerstvé nebo kyselé mléko a podmáslí. V době nejpilnějšího mletí, ve žních, bývala svačina ještě vydatnější, se studeným masem.

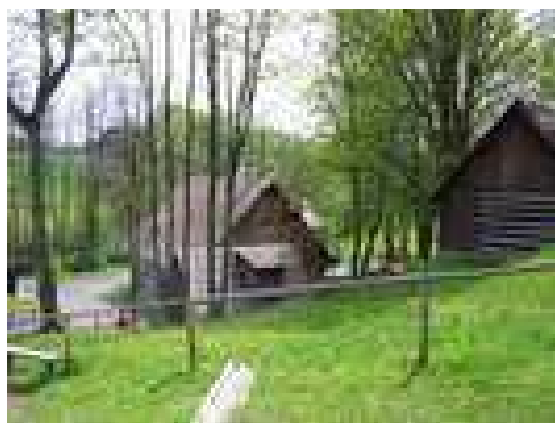
Z poledních polévek byly nejčastější zelňačka, bramboračka, polévka s krupicí a kmínem, chlebová, kyselo, česnečka, kulajda. V neděli polévka hovězí nebo slepičí s nudlemi. Hlavní jídlo nepostrádalo, leckdy i mimo neděli, maso vepřové, hovězí, telecí, uzené, drůbeží, rybí, zvěřinu – ale vždy se skládalo, jak se na mlýn sluší, z knedlíků – plněných, sypaných, s ovocem,

s povídky, se zelím. Posledním poledním chodem byly lívance, vdolky nebo buchty. Říkávalo se tomu „na dojedení“.

Večeře bývala kombinací denních jídel, ale nesměla chybět sytá polévka. Když se mlelo dlouho do noci nebo i přes noc, přišla ke slovu ještě druhá večeře, případně něco na zahřátí. Kromě mléka a kávy se pilo pivo – hrdlo se muselo často prolévat, protože v mlýnici se prášilo.

Když byl dobrý rok, dubové stoly se prohýbaly o všech svátcích. Jak se mění s postupem doby nejen zvyky, ale i ceny, ukazuje příklad dnes velice drahého masa z lososa. Kdysi tyto ryby masově táhly českými řekami a mnoho nich svou pout' skončilo na česlech a pak v „bečkách“ mlynářů. Je dokonce doloženo, že v 19. století si ve mlýnech chasa výslovně vymíňovala, že nebude dostávat maso z lososa víckrát než po dva dny v týdnu.

Pro mlýny bývalo charakteristické, že pan otec a panímáma seděli s chasou pospolu u jednoho stolu. A také to patřilo ve mlýně k samozřejmosti, že na stole ležel bochník chleba, z něhož si mohl každý ukrojit, kolik chtěl.

Stupník na tlučení třísla ze smrkové kůry pro koželuhy - od Korábova mlýna z Klešic přenesený do skanzenu na Veselém kopci